

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ

Θέμα Α1

Εθνικές γαίες : Από τα πολλά προβλήματα...μέσω της εκποίησης τους. Σελ 23

Οργανικός νόμος: Ένα σοβαρό ζήτημα....της αναγνώρισης και εγκατάστασης του. Σελ 208

Εθνικόν κομιτάτον: Μικρότερη απήχηση...οθωμανική αυτοκρατορία σελ 77

Θέμα Α2

Α. Λ

Β. Λ

Γ. Σ

Δ. Σ

Ε. Σ

Θέμα Β1

Αν λάβουμε υπόψη τις παραγωγικές δυνατότητες....ήταν κυριολεκτικά ασήμαντες

Σελ. 17- 18

Θέμα Β2

Σημαντικότερες ήταν οι επιπτώσεις...ενσωματώθηκαν στον εθνικό κορμό.

Σελ 167

Θέμα Γ1

Ενδεικτικός πρόλογος : Κατά την προεπαναστατική περίοδο...πολιτικά κόμματα.

Α. ιστορικές γνώσεις: Υπήρχε όμως μια άλλη μορφή...θα τους παρείχαν την στοιχειώδη ασφάλεια.

Σελ 59

Β. Ιστορικές γνώσεις: Ο πρώτος φορέας ήταν....μεγάλων πλοιοκτητών.

Σελ 59

Συνδυαστική απάντηση:

Α. Κατά την προεπαναστατική περίοδο, για αντικειμενικούς λόγους, οι Έλληνες δεν είχαν τη δυνατότητα να συγκροτήσουν πολιτικά κόμματα. Υπήρχε όμως μια άλλη μορφή υποστήριξης των συμφερόντων τους, τα πελατειακά δίκτυα, στην οργάνωση των οποίων οδήγησαν οι εξής λόγοι: ο ανταγωνισμός μεταξύ προσώπων για την κατάληψη θέσεων εξουσίας, η ελλιπής

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

παροχή προστασίας από μέρους της οθωμανικής διοίκησης προς τους υπηκόους της σε περιπτώσεις αυθαιρεσιών και η απουσία συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, πράγμα που δημιουργούσε διαρκή αίσθηση αβεβαιότητας στους ανθρώπους. Οι παραπάνω λόγοι οδηγούσαν τους υπηκόους να καταφεύγουν σε μη κρατικούς φορείς, οι οποίοι θα τους παρείχαν τη στοιχειώδη ασφάλεια.

Τις πληροφορίες αυτές επιβεβαιώνει το Κείμενο Α, στο οποίο ο Friedrich Thiersch αναφέρει ότι δεν υπήρχε κεντρική εξουσία ικανή να ελέγχει και να προστατεύει τους ανθρώπους, με αποτέλεσμα οι πολίτες να αναζητούν αλλού στήριγμα και προστασία.

Προσθέτει, μάλιστα, ότι οι αδύναμοι γίνονταν οπαδοί κάποιου ισχυρού προσώπου, ενώ όσοι διέθεταν δύναμη και επιρροή συγκέντρωναν γύρω τους οπαδούς, γεγονός που συνέβαλλε στη δημιουργία και ανάπτυξη πελατειακών δικτύων.

Β. Ο πρώτος φορέας ήταν η ευρύτερη οικογένεια. Κάθε οικογένεια συνδεόταν οριζόντια με άλλες οικογένειες και κάθετα με πάτρωνες-προστάτες και τις οικογένειές τους, που είχαν υψηλότερη κοινωνική θέση. Στην Πελοπόννησο, για παράδειγμα, κατά την περίοδο 1715- 1821 αναπτύχθηκαν δύο μεγάλα δίκτυα πατρωνίας, στην κορυφή των οποίων βρίσκονταν οικογένειες προκρίτων. Ανάμεσα σ' αυτές επικρατούσε έντονος ανταγωνισμός για την άσκηση επιρροής σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας ζωής και για την κατάληψη των δημοσίων θέσεων. Στη Στερεά Ελλάδα φορείς της πατρωνίας ήταν μεγαλοαρματολοί. Στα νησιά, εξάλλου, στην ηγεσία των δικτύων πατρωνίας βρίσκονταν οι οικογένειες των μεγάλων πλοιοκτητών.

Το Κείμενο Α επιβεβαιώνει τον πρωταγωνιστικό ρόλο της οικογένειας, καθώς αναφέρει ότι το φυσικότερο και ασφαλέστερο στήριγμα για τους ανθρώπους ήταν η οικογένεια. **Προσθέτει**, επίσης, ότι τα μέλη της οικογένειας και οι συγγενείς έως τον δεύτερο βαθμό ήταν ιδιαίτερα στενά συνδεδεμένοι και πρόθυμοι να αλληλοβοηθηθούν.

Παράλληλα, το Κείμενο Β προσθέτει ότι η οικογένεια λειτουργούσε ως βασικός μηχανισμός προστασίας απέναντι στους καθημερινούς κινδύνους. Οι οικογένειες περιλάμβαναν πολλά μέλη και συνδέονταν μεταξύ τους μέσω συγγενικών δεσμών, δημιουργώντας ευρύτερα δίκτυα κοινωνικής στήριξης. **Επιβεβαιώνει**, ακόμη, ότι οι ιεραρχικά δομημένες πελατειακές σχέσεις και οι οικογενειακοί δεσμοί στηρίζονταν σε κοινούς κανόνες συμπεριφοράς, όπως η αμοιβαία αφοσίωση και η υποχρέωση ανταπόδοσης των υπηρεσιών. Έτσι, η οικογένεια αποτέλεσε τη βασική μονάδα προστασίας, αλληλεγγύης και οργάνωσης των πελατειακών δικτύων κατά την προεπαναστατική περίοδο.

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Θέμα Δ1

Ιστορικές γνώσεις : Η κύρια πλουτοπαραγωγική πηγή στα παράλια....εμπορικά κέντρα του Ευξείνου Πόντου και της Ευρώπης. **Σελ. σχολ. 246-248**

Απάντηση συνδυαστική : Η κυρία πλουτοπαραγωγική πηγή στα παράλια του Ευξείνου Πόντου ήταν το διαμετακομιστικό εμπόριο με κυριότερα λιμάνια την Αμισό, την Τραπεζούντα, την Κερασούντα, την Οδησσό, τη Βραΐλα, το Νοβοροσίσκι και τη Σεβαστούπολη. **Συγκεκριμένα, σύμφωνα, με το Κείμενο Β,** η οικονομική δραστηριότητα του Πόντου περιοριζόταν στις παραλιακές περιοχές του, τις οποίες και αξιοποιούσε συστηματικά ο ελληνικός πληθυσμός.

Κατά τη διάρκεια του πολέμου οι Νεότουρκοι με διάφορους τρόπους προσπαθούσαν να απομακρύνουν και να περιορίσουν το εμπόριο των χριστιανών, οι οποίοι για να επιβιώσουν συνεργάστηκαν με τις τοπικές μουσουλμανικές εθνότητες. Η Τραπεζούντα μέχρι το 1869 έλεγχε το 40% του εμπορίου της Περσίας και το διαμετακομιστικό εμπόριο απέφερε κέρδος περίπου 200.000.000 φράγκα το χρόνο. **Σύμφωνα, μάλιστα, με τις πληροφορίες του Κειμένου Α,** οι εισαγωγές στην Τραπεζούντα το 1869 ήταν ιδιαίτερα υψηλής αξίας, εφόσον ανέρχονταν στα 62.787.464 φράγκα και προέρχονταν κατά σειρά χρηματικής αξίας από την Αγγλία, την Περσία (Ιράν), τη Γαλλία, τη Ρωσία και την Ελβετία. Η Ελλάδα καταλάμβανε την προτελευταία θέση σε αυτή την κατάταξη με τις εισαγωγές που προέρχονταν από εκείνη να αγγίζουν τα 131.150 φράγκα. Σχετικά υψηλή ήταν και η αξία των εξαγωγών της Τραπεζούντας, καθώς έφτανε τα 37.901.438 φράγκα και κατευθύνονταν -πάντα με σειρά χρηματικής αξίας- στην Περσία, την Κωνσταντινούπολη, τη Ρωσία, τη Γαλλία, τον Καύκασο, καθώς και σε άλλες περιοχές. Ενδεικτική, συνάμα, της εμπορικής δύναμης του λιμανιού της Τραπεζούντας, υπήρξε η κίνηση πλοίων σε αυτό. Μόνο το 1869 είχαν έρθει στο συγκεκριμένο λιμάνι 297 ατμόπλοια και 704 ιστιοφόρα.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις διέθεταν εμπορικά υποκαταστήματα και πρακτορεία μεταφορών στη Ρωσία, την Περσία, την Αγγλία, την Κωνσταντινούπολη, τη Μασσαλία και σε άλλες μεγάλες πόλεις της Ευρώπης. Η Τραπεζούντα αποτελούσε το σταυροδρόμι της εμπορικής κίνησης μεταξύ Δύσης και Ανατολής μέχρι το 1869 που ολοκληρώθηκε η διάνοιξη της Διώρυγας του Σουέζ, οπότε άρχισε η σταδιακή παρακμή του λιμανιού της. Τη σπουδαιότητα της γεωγραφικής θέσης της Τραπεζούντας **επιβεβαιώνει και το Κείμενο Β,** στο οποίο αναφέρεται πως αποτελούσε το τέρμα του χερσαίου εμπορικού δρόμου και ως εκ τούτου βρισκόταν στο επίκεντρο της εμπορικής επικοινωνίας ανάμεσα στην Περσία και την Κασπία τόσο με το σύνολο της Μικράς Ασίας όσο και με τη Δύση. **Όπως, άλλωστε, επισημαίνεται στο Κείμενο Α,** ο χερσαίος εμπορικός δρόμος μεταξύ Τραπεζούντας, Ερζερούμ και Ταυρίδας, είχε ιδιαίτερη αξία, εφόσον μέσω αυτού μεταφέρονταν με караβάνια πολλά εμπορεύματα από το εσωτερικό της Μικράς Ασίας τόσο προς την Περσία όσο και προς άλλες χώρες. Για μεγάλο διάστημα ακόμη και μετά το 1883, τέσσερις μεγάλοι ελληνικοί τραπεζικοί και εμπορικοί οίκοι της Τραπεζούντας έλεγχαν μαζί με το υποκατάστημα της Τράπεζας Αθηνών σχεδόν όλη την οικονομία του ανατολικού Πόντου.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες του Κειμένου Β, η εμπορική δραστηριότητα της Τραπεζούντας γνώρισε ιδιαίτερη ακμή μετά το 1883 -παρά τη διάνοιξη της Διώρυγας του Σουέζ-, διότι τη χρονιά εκείνη και μέχρι το 1906 η Ρωσία έκλεισε τη χερσαία οδό μέσω Καυκάσου στο περσικό

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

εμπόριο, ενισχύοντας έτσι τη σημασία της Τραπεζούντας, τουλάχιστον μέχρι την αποκατάσταση των μετακινήσεων μέσω Ρωσίας. **Στο Κείμενο Β, ακόμη,** επιβεβαιώνεται ο ιδιαίτερος ρόλος των επιχώριων ελληνικών και τραπεζικών οίκων, όπως ήταν εκείνοι του Γ. Καπαγιαννίδη, των αδελφών Φωστηρόπουλου, του Θεοφύλακτου και του Λεοντίδη, οι οποίοι είχαν ουσιαστικά υπό τον έλεγχό τους την οικονομική ζωή της Τραπεζούντας. Πέρα, μάλιστα, από την ύπαρξη υποκαταστήματος της Τράπεζας Αθηνών, η ελληνική παρουσία ήταν εμφανής και από το γεγονός ότι η ελληνική ναυτιλία κατείχε την τρίτη θέση στις εισαγωγές, αλλά και στις εξαγωγές του λιμανιού της Τραπεζούντας.

Ανάλογη ήταν η οικονομική κίνηση των Ελλήνων και στις άλλες πόλεις του Πόντου: από το εμπορικό λιμάνι της Αμισού εξαγόταν μεγάλες ποσότητες εξαιρετικού καπνού και άλλων εγχώριων προϊόντων, ενώ το 1869 στην Αμισό από τις 214 επιχειρήσεις της πόλης οι 156 ανήκαν στους Έλληνες. Η πληροφορία σχετικά με την εξαγωγή καπνού επιβεβαιώνεται από το Κείμενο Β, στο οποίο επιπροσθέτως επισημαίνεται πως η Αμισός (Samsun) ήταν δεύτερη σε εμπορική σημασία μετά την Τραπεζούντα, γι' αυτό υπήρχε και εκεί υποκατάστημα της Τράπεζας Αθηνών. Επιπλέον, το κείμενο Γ επιβεβαιώνει την οικονομική ανάπτυξη της Αμισού, αναφέροντας ότι οι εξαγωγές από το λιμάνι της αυξήθηκαν εντυπωσιακά, κυρίως χάρη στον καπνό, αλλά και στο σιτάρι, το αλεύρι και τη βρόμη. Παράλληλα, τονίζεται ότι η πόλη κατείχε ιδανική θέση για την εξυπηρέτηση της κεντρικής Ανατολίας, γεγονός που ευνοούσε το εμπόριό της.

Στην Κερασούντα οι εφοπλιστικοί και εμπορικοί οίκοι των Κωνσταντινίδη, Κακουλίδη, Σουρμελή και Πισσάνη καταξιώθηκαν στα μεγάλα εμπορικά κέντρα του Ευξείνου Πόντου αλλά και της Ευρώπης. **Όπως, μάλιστα, αναφέρεται στο Κείμενο Β,** τόσο η Κερασούντα όσο και τα Κοτύωρα σημείωναν σημαντική οικονομική δραστηριότητα, με το εμπόριο και των περιοχών αυτών να ελέγχεται από Έλληνες. **Το κείμενο Γ συμπληρώνει την πληροφορία αυτή,** καθώς χαρακτηρίζει το λιμάνι της Κερασούντας, λόγω της εξαιρετικά ευνοϊκής γεωγραφικής του θέσης, ως το πιο αποδοτικό τόσο στο εισαγωγικό όσο και στο εξαγωγικό εμπόριο. Έτσι, εξηγείται η ανάπτυξη των ελληνικών εμπορικών και ναυτιλιακών δραστηριοτήτων στην πόλη και η ευρύτερη οικονομική της ακμή.